

ANDRA GRĪNBERGA DRUKĀTAIS VĀRDS

Voldemārs Hermanis, žurnālists–apskatnieks

Avīzes latviešu valodā iznāk teju divsimt gadu, gan ne vairs kā galvenie nacionālo un pasaules ziņu vēstneši. Šo misiju pārņēmuši tīmekļa plašsaziņas mediji, sociālās tīklošanās vietnes, modernās tehnoloģijas. Tāpat sabiedrība tagad maz informēta par žurnālistiem, kuri strādā preses izdevumu redakcijās un diendienā neparādās tālrādes ekrānos. Pavisam nedaudzi savu profesionālo pieredzi tā vai citādi apkopojusi un nodevuši lasītājiem.

Uz šāda fona *Latvijas Avīzes* ilggadējais korespondents Andris Grīnbergs ir labi pamanāms izņēmums. 2019. gadā iznāca viņa grāmata *Kustīnu dzīvi* jeb atskats uz paša 60 gadiem “žurnālista ceļos un neceļos” (*Kustīnu dzīvi: 60 gadi žurnālista ceļos un neceļos*). Sācis rajonu avīzēs Kandavā, Kuldīgā, Limbažos, turpinājis Latvijas kompartijas centrālorgānā *Cīņa*, neilgu laiku arī *Neatkarīgajā Cīņā*, bet kopš 1993. gada uzticīgi kalpojis *Lauku Avīzē*. Gadu skrejā mainījušies laikraksta redaktori, valdības un ministri, mainījies avīzes nosaukums. A. Grīnbergs palicis savā Jēkabpilī un *Latvijas Avīzes* līdzveidotāju pulkā.

2020. gada lielās pandēmijas aizsegā atkal SIA *Latgales druka* tipogrāfijā iespiesta A. Grīnberga jaunākā grāmata *Katru dienu ar piesitienu*. To nevar uzvert savādāk kā *Kustīnu dzīvi* turpinājumu. Gandrīz vai identisks arī vizuālais pieteikums uz tituluvāka: pirmajā reizē autors pie motocikla stūres, otrajā – pie airiem Daugavā. Izdevējs tāpat kā pirmajā reizē – *Latvijas Mediji Rīgā*.

A. Grīnbergu kā savu bijušo kolēģi es definētu kā daudzdabi ar plašu interešu loku. Cauri gadiem bijis dzejnieks, reportieris, šahists, cilvēkpētnieks un mērens atturībnieks. Šajās rindās – par dažiem pavērsieniem un situācijām viņa korespondenta gaitās, par žurnālista suverenitātes zonu, par redaktora lomu raksta ievirzē. Un mazliet arī par spilgtiem notikumiem un ievērojamām personībām, kurām veltīts A. Grīnberga drukātais vārds.

Jau pirmajā grāmatā viņa uzmanības lokā bija vairāki Sēlijas kultūras un sabiedriskie darbinieki – Velta Toma, Pēteris Martinsons, Lūcija Ņuzāne, Jāņa Veseļa mazmeita Daiga, visā Latvijā pazīstama no dokumentālās filmas *Šķērsiela*. Tēlaini ieskicēts viens no šī novada redzamākajiem kultūrvēstures šūpuļiem – Jāņa Jaunsudrabiņa muzejs Riekstiņos. Iepazīstamies ar žurnālisti un rakstnieci Skaidrīti Gailīti, savulaik represēto publicistu Ilmāru Knaģi. Visi viņi, tāpat kā citi abu grāmatu varoņi, dziļām saknēm ieauguši vietā, ko autors dēvē par Jēkabmiestu, kas plašākā ietvarā uzlūkojama kā Sēlija.

Kustīnu dzīvi var lasīt kā miniatūru, portretskiču, rotaļīgu tekstu un dzejas rindu savijumu. Vai arī kā uzmetumu mazai kinonovēlītei, piem., *Pēc peldes – rokudzelžos*, kur jēkabpiliete Inta Zagorska ar sievišķu viltību panāk pilsētā meklēta noziedznieka aizturēšanu. A. Grīnbergs stāsta par savu žurnālista gaitu sākumu Kurzemes pusē, līdz nonāk pie atmodas, kad pats ticis izvirzīts par Tautas frontes Jēkabpils rajona nodaļas priekšsēdētāju. Mūsu LTF dzimšanas aizmetņiem veltīta apakšnodaļa *Kas palika aiz Gorbunova smukās frizūras?*¹.

Kopumā runa ir par mobilu žurnālistu un sabiedriski aktīvu cilvēku, kurš ņēmis vērā kāda agrākā kolēģa padomu: “Ja esi labs rakstītājs, nelien priekšniekos.” Pavisam konkrēta situācija restaurēta grāmatā *Katru dienu ar piesitienu*², kad bijušo tautfrontieti A. Grīnbergu no iecelšanas augstā amatā paglābis valdības vadītājs Vilnis Bresis.

Varas institūciju – kā vietējo, tā valsts līmeņa – centieni pierēgulēt un iegrožot žurnālistus ir mūžseni kā pasaule. Tā nav gluži caurviju tēma A. Grīnberga grāmatās, bet daudzviet piesaukta un autora darba rutīnā

¹ Grīnbergs 2020, 84–87.

² Turpat, 107–109.

balstīta. Atstāsim aiz iekavām jezgu, kas sekoja viņa asajai kritikai, kura bija adresēta toreizējam Jēkabpils rajona LKP pirmajam sekretāram Arkādijam Vrubļevskim (1986). Tie bija *Cīņas* korespondenta gadi, vēl vienpartijas varas monopola laiks.

Pietiek principiālu sadursmju arī daudzpartiju demokrātijas Latvijā. Polemikā ar varas pārstāvjiem A. Grīnbergs allaž aizstāvējis jēkabpiliešus, viņu skatpunktu. Vajadzīgā brīdī kopā ar tiem atsedzis “Rīgas kungu” tukšvārdību, intervējis, uzmundrinājis. *Lauku sievām muti neaizbāzīs*³, viņas nekļūdīgi redz, kā Saeimas deputāts un Tautas partijas vadītājs Andris Šķēle Jēkabpilī izvairījies atbildēt uz būtiskiem jautājumiem.

Interesantas ir A. Grīnberga atziņas un *Galvas treniņš*⁴ par tēmu “Kas ir žurnālists?”. Sava veida kvintesence ietverta tēzē par “balansēšanu starp iespējamo un neiespējamo”. Vai arī pašuzmundrinājums “tēlaini domāt, radoši izpausties”. Daudz pašatklāsmes ir pirmajā grāmatā lasāmajā *Intervijā pašam ar sevi*⁵.

Sava veida pienesums latviešu preses vēsturē ir apakšnodaļa, kas veltīta trim redaktoriem. Rakstot par *Cīņas* ilggadējo šefu Jāni Britānu, A. Grīnbergs neslēpj sava priekšnieka laipošanu atbilstīgi LKP CK vadlīnijām. Vienlaikus raksturo viņu kā kultūras cilvēku, kas sapratis un aizstāvējis rakstniekus, māksliniekus, savus žurnālistus.

Apakšnodaļa *Krustiņa laiks*⁶ ir stāsts par mācītābām, kādas autors guvis no *Lauku Avīzes* ilggadējā redaktora un procesa virsvadītāja. Voldemāru Krustiņu kā nopietnu konkurentu vērtējuši pārējie dienas laikrakstu redaktori. Sākot ar to, kāds viņam “nags” spēcīgas komandas veidošanā. Pāri visam stāvējis augsts prasīgums, tēmu atlase (“LA jāraksta par to, par ko neraksta vietējā presē”), savas avīzes prestižs. Kā redaktors bijis neapreķināms, bet, citējot A. Grīnbergu: “Nebūtu Krustiņa, nebūtu *Lauku/Latvijas Avīzes*.” Nebūtu šis augstās latīņas, varbūt netaptu avīzes raksts *Tragēdija*

*Jēkabpilī: policisti šauj uz policistiem*⁷ un līdzīgas publikācijas.

Mazliet cits stāsts par Andri Jakubānu, kurš redaktora krēslā nonācis 1990. gada augustā, un viņa tuvāko līdzgaitnieku Ēriku Hānbergu. *Jakubāna iesaukums*⁸ bijis starta laukums vairākiem žurnālistiem, kuru vārdi Latvijā labi zināmi. Par to savās atmiņās dalās Nellija Ločmele, Aiga Pelāne un citi: ne katra redakcija gatava riskēt, pieplusējot štata darbiniekiem jauniņus praktikantus no universitātes, kā A. Jakubāns. *Neatkarīgās Cīņas* redaktora biedrs Ē. Hānbergs A. Grīnberga grāmatā *Katru dienu ar piesitienu* tuvplānos parādās vairākkārt, lielākoties gan draiskās nenopietnībā. Savukārt Dzintra Ciekurzne-Mozule, Vita Bērziņa-Krauja, Dace Dišlere-Kokareviča (1957–2019) savas pirmās ugunskrītības izgājušas vecajā *Cīņā*. Meistari nekrīt no gaisa, bet dažkārt – arī no ideoloģiska sprosta.

A. Grīnbergs abās grāmatās neaprobežojas ar savu dzīves gaitu rotaļīgu apceri. Līdztekus viņš mēģinājis savilkt kopā redakciju un žurnālista pieredzi, pastāvot un darbojoties varas un elitāro grupu atvēlētajā laukumā. Viņš neskopojas ar paldies redaktoriem, “kuri palaiž vaļā – peldi!”. Simpātiski ir daudzie dzīvestāsti, itin bieži ieskicēti un uz kāda paradoksa balstīti. Nevar neizcelt dižajam sēlim akadēmiķim Jānim Stradiņam veltītās lappuses *Piesitienu* izskaņā: bez viņa šis kultūrvēsturiskais novads tik augstu nepaceltu Sēlijas karogu, savas identitātes meklējumus latviskā Latvijā. Autors Jēkabpilij pietuvinājis arī Marinu Kosteņecku, Andu Līci, vēl atmodas laikā Itu Kozakeviču un citas ievērojamas personības.

Atsevišķos gadījumos A. Grīnberga rotaļīgais vēstījuma stils raisa pretjautājumus. Pieņemsim, ka administratīvi teritoriālajai reformai kā pēdējo gadu karstajam kartupelim Latvijas novados pietiek ar gabaliņu *Iebrauc auzās... Kā tikt ārā?*⁹. Autors nepretendē uz analītiskiem pārskatiem, viņam tādas tiesības. Bet dažkārt problēmu mezgls, maigi sakot, tikai “apgrābstīts”. Piemēra pēc jautājums: kas noticis ar Preses namu Rīgā. A. Grīnbergs neslēpj, ka tas bijis uz mēles viņa laikabiedriem

³ Grīnbergs 2020, 88–90.

⁴ Turpat, 114–117.

⁵ Grīnbergs 2019, 213–220.

⁶ Grīnbergs 2020, 194–197.

⁷ Grīnbergs 2020, 130.

⁸ Turpat, 204–206.

⁹ Turpat, 144–145.

Kuldīgas preses 110 gadu jubilejas reizē. Man arī. Kas tā samisējās pēc 2008. gada, kad klajā nāca viņa paša pieminētā “pārbagāta un garā pārpricīga grāmata *Preseš nams. Ne mirkli nav rimis*”? Pa jokam izmestā atbilde, ka tur *Divi logi joprojām gaiši*¹⁰, nav vairāk vērtā kā politiķu tukšvārdība. Par celulozes rūpnīcas būvi jeb *Ozolaines sāgu* diskusijas bijušas karstu karstās. Var to visu uztvert kā *nobungotu stāstu*, bet varēja arī savam novadam un tā ļaudīm veltītā grāmatā kādu dzirdamāku piesitienu pielairot.

Kā pievienotā vērtība korespondenta un dzejnieka A. Grīnberga tekstos ir valoda un izklāsta raitais ritējums. Janīna Kursīte otrās grāmatas ievadā to formulē kā “skaistos grīnbergismus”. Profesorei ar smalko valodniecisko dzirdi nepaslīd garām žurnālista dzīves gaitās akumulētās izteiksmes nianšes, smeķa izgaršojums un apvidus vārdi. Vienai pašai niedrzālei, kā izrādās, ir vairāki nosaukumi – spulgzāle un A. Grīnberga lietotais “miežabrālis”.

Kāds vārds noteikti būtu sakāms par šahu kopā ar lielmeistariem Mihailu Tālu un Zigurdu Lanku, par dzeju savijumā ar Knutu Skujenieku un Andri Akmentiņu, par vairākiem citiem rīdziniekiem, jēkabmiestiešiem un ventspilniekiem. Visus abās grāmatās intervētos vai ieskicētos varoņus nepiesaukt. Vēl tikai piezīmējams, ka poligrāfiski kvalitatīvais drukas darbs dienas gaismu ieraudzījis, pateicoties vairāku ziedotāju – kā privātpersonu, tā novadu domju – finansiālam atbalstam. Samērā bagāti ilustrētas abas grāmatas, *Piesitienos* sarindotas arī dažādu gadu krāsainas fotogrāfijas.

Savā dzīves jubilejas gadā (2020) A. Grīnbergs sparīgi skandējis:

Maijā ceriņi zied zili,

Brauc man līdz uz Jēkabpili!

Par laimi, pilsēta abos Daugavas krastos ir tikai skatu tornis, no kura šīs divrindes autors pārlūko krietni plašāku panorāmu un uzrunā patiesi daudzskaitlīgu laikabiedru loku.

¹⁰ Grīnbergs 2020, 143–144.